

O'ZBEK MILLIY TELEVIDENIYASI RIVONLANISHI VA UNDA TOK-SHOU YO'NALISHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Ulmasov Botir Tohir o'g'li

O'zbekiston Jurnalistika va ommaviy Kommunikatsiyalar universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqola davvomiyligida o'zbek milliy televideniya rivojlanish tarixi, uning turli yo'nalishlari bo'yicha qo'lga kiritilgan yutuqlar haqida so'z yuritilgan. Maqola davvomida tok-shou nima? , uning o'zbek milliy televideniya-sida o'rni qanday? Shu kabi savollarga javob topishimiz mumkin..*

Kalit so'zlar: *hashamatli telemarkaz binosi, TOK-SHOU, Maqsud Yunusov, Haybat Aliyev, Meli Mahkamov, diktorlar guruhi shakllanishi, "Kinoteatr", "Navo", "Oilaviy", "Diyor"...*

KIRISH

Tongdami yo shomda televizorni yoqsak, mamlakat va xorij hayotiga doir muhim yangiliklar aytilayotgan bo'ladi: "Prezidentimizning alohida ko'rsatmalariga asosan, O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish bo'yicha muhim chora-tadbirlar amalga oshirilyapti. Yuzlab yoshlar, xotin-qizlar muammolari o'rganildi, ularning aksariyati ishga joylashtirildi, tadbirkorlikka jalb etildi...". O'ylab qolasan kishi, bundan uch-to'rt yil oldin kambag'allar yo'qmidi? Bor, hatto hozirgidan ham ancha ko'p edi. Lekin buni aytish uchun siyosiy iroda yo'q edi, ayniqsa, jurnalistlarimiz aytolmasdi.

Bugun yangiliklar ko'zgidan jur'at bilan gapirayotgan jurnalist shijoati o'zgacha, maqsad va muddaosi ayon, tili burro, qo'rquv yo'q. Muammolarni ochiq aytish bor, rahbarlarga xalqni qiynayotgan masalalar yechimini so'rab mikrofon tutish bor, javobni randalash yo'q, vaziyatni boricha olib chiqish bor. Bu - milliy telejurnalistikamizning bugungi qiyofasidir. Ha, aslida ham jurnalist va jurnalistika jamiyatda xuddi shunday bo'lmog'i lozim. O'zbekistonda televideniye tashkil topgan kun arafasida xayolimizdan shu kabi o'ylar o'tdi. Televideniye tarixiga bir qur nazar solamiz. U zamonlarda telemarkazning chor atrofi qing'ir-qiyshiq qurilgan ko'rimsiz, g'aribona uylar bilan o'rab olingan, xaloyiq bu yerda tiqilishib yashar edi. Endigina qurib bitkazilgan hashamatli telemarkaz binosi odamlar bilan gavjum... Ularning barchasi xushnud, xursand edilar...1956-yil 6-noyabr oqshomi! O'zbek xalqining shodligi daryoday toshgan oqshom! Bu kun xotiramizda eng nurli sana bo'lib qoldi".

Darhaqiqat, u paytlarda "ko'rsatuv", "diktor", "rejissyor", "efir" kabi so'zlar odamlar uchun qay darajada sirli va g'aroyib bir yangilik bo'lib tuyulganini

anglash qiyin emas. Kattalarning aytishicha, oqshomlar odamlar televizor qarshisiga emas, balki o'zlarini mo'jizalar maydoniga kirib qolganday his eta boshlagan. Shunday qilib, televideniye o'z davrida millionlab odamlarni hayratga solgan, kuldirgan, yig'latgan.

METODOLOGIYA

Yillar o'tgani sayin televideniye ham o'zining taraqqiyot bosqichlarini boshidan kechira bordi. O'zbekiston televideniyesiga ilk tamal toshi qo'yilgan kundan boshlab, to bugunga qadar juda katta ijodiy maktab va jamoalar shakllandi. Televideniye har bir yo'nalishida ustoz-shogird an'anasi paydo bo'ldi va ular yillar mobaynida shakllanib bordi. Ushbu davr jurnalistikasi, umuman, teledasturlari haqida so'z borganda, dastavval, Ubaydulla Burhonov, Bobo Xo'jayev, Elbek Musayev, Jonrid Abdullaxonov, Armug'on Muhammedov, Maqsud Yunusov, Haybat Aliyev, Meli Mahkamov, Ergash Karimov, Mahkam Muhamedov, Ahmad A'zam, O'rol O'tayev, Anvar Isroilov, Qo'zjon Hakimov, Anvar Tojiyev, Ergash Raimov kabi o'nlab ijodkor-jurnalist va rejissyorlar nomi yodga keladi. Shu o'rinda O'zbekiston televideniyesining diktorlar guruhi shakllanishiga munosib hissa qo'shgan Iqbol Olimjonova, Ra'no Jo'rayeva, O'ktam Jobirov, Davron Zunnunov, Nasiba Qambarova, Mirzohid Rahimov, Ra'no Madrahimova, Nasiba Ibrohimova, Farhod Bobojonov, Nasiba Maqsudova, Galina Melnikova kabi ustozlarni ham eslash joiz.

voqea sodir bo'ldi. Shu kuni tizimda ikkita yangi - "Madaniyat va ma'rifat" va "Dunyo bo'ylab" telekanallari faoliyat boshladi. 2013-yil 1-iyundan "Yoshlar" teleradiokanali huzurida "Bolajon" telekanali efir yuzini ko'rdi. Shu yili raqamli formatda "Kinoteatr", "Navo", "Oilaviy", "Diyor" telekanallari tashkil etildi. Oradan bir yil o'tib "Mahalla" ma'rifiy teleradiokanali tashkil etildi. 2015-yilga kelib O'zbekiston milliy teleradiokompaniyasi tizimidagi barcha hududiy teleradiokompaniyalarining bir kunlik efir hajmi 24 soatga yetkazildi. Sohoni malakali kadrlar bilan ta'minlash maqsadida teleradiokompaniya huzurida 8 ta mutaxassislik yo'nalishi bo'yicha kadr tayyorlab beradigan o'rta maxsus bilim yurti, shuningdek, O'zbekiston jurnalistika va ommaviy axborot kommunikatsiyalar universiteti tashkil etildi va ushbu ta'lim muassasalarining televideniye bilan amaliy hamkorlik aloqalari keng yo'lga qo'yildi. Yangilanayotgan O'zbekiston islohotlari ohangida bugun har bir ko'rsatuvda aytilayotgan mulohazalar xolis, haqqoniy va chuqur tahlillarga asoslangani holda keng jamoatchilikni fikrlashga undamoqda. Bu esa mamlakatimiz taraqqiyotida milliy teleradiokompaniyaning o'рни va rolini ko'rsatib bermoqda, desak xato bo'lmaydi. Shuningdek, bunday ijodiy jarayonlar,

o‘z navbatida, bugungi davr telejurnalistikasining o‘ziga xosligi, taraqqiyoti va yuksalish jarayonlarini belgilashga xizmat qilmoqda.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bugungi kunda o'zbek milliy ko'rsatuvlari qatorida « *TOK-SHOU*» ham rivojlanib borayotganini kuzatishimiz mumkin .

Tok-shou – Agar biz atamaning rus tiliga so'zma-so'z tarjimasini olsak, unda biz "so'zlashuv taqdimoti" degan ma'noni olamiz. Xo'sh, tok-shou o'zi nima? Ushbu tarjima klassik monolog bilan emas, balki bu janr dialog bilan ajralib turishini ko'rsatadi. Shunday qilib, bunday taqdimot uchun uchta komponent mavjudligi bilan ajralib turadi. Bu mezbon, jamiyatda ozgina vaznga ega bo'lgan yoki shou mavzusiga ixtisoslashgan mutaxassislar va albatta studiyadagi tomoshabinlar. Odatda, tok-shoular inson hayotining biron bir muhim mavzusiga tegishlidir. Shou ijodkorlari insonning fikrlari va his-tuyg'ularini manipulyatsiya qilishning turli usullari va usullaridan foydalanib, tomoshabinlar e'tiborini tortmoqda[1].

Rasmiy ravishda birinchi tok-shou 1967-yilda Amerikada paydo bo'lgan. Mashhur teleboshlovchi Fil Donaxue o'zining dasturiga yana bir mehmonni taklif qildi. Eshittirish paytida boshlovchida unga savollar tugadi va vaziyatdan tezda chiqib ketish uchun Fil tomoshabinlarni yordam berishga chorladi. Yig'ilganlarning barchasini hayratga solgan narsa, tinglovchilarni olib boruvchidan ko'ra ko'proq savollari bor edi. Shu sababli, tok-shoular, avvalambor, suhbat dasturi deb ayta olamiz. Keyinchalik, ushbu televizion translyatsiya janri Shtatlarda keng tarqaldi[2]. necha yil oldin mashhur bo'lgan yoki hozirda faol bo'lgan taniqli tok-shoularga quyidagilar kiradi:

«Ular gaplashsin» - Birinchi kanalning eng yuqori reyting dasturi, mezbon Andrey Malaxov. «Windows» - bu TNT-da efirga uzatilgan dastur qahramonlarini fosh qiladigan janjalli tok-shou. «1000 ta kichik narsa» - 2011–2013-yillar davomida «Rossiya-1» kanalining efirini egallagan. «Jonli efir» - xuddi shu kanalda ommaviy tok-shou. 2011-yildan beri efirda. Etakchi - Mixail Zelenskiy, Boris Korchevnikov. «G'iybatchilik maktabi» - bu Avdotya Smirnova va Tatyana Tolstoyning eng uzoq davom etgan tok-shousi. 2002–2014-yillar davomida «Kultura» va «NTV» kanallarida namoyish etilgan. Amerikalik tok-shoular Opra Uinfri, Ellen Li Dejeneres, Jerri Sprinjer, Larri King va boshqa shou-biznes arboblari.

Tok-shou nima?

Agar biz atamaning rus tiliga so'zma-so'z tarjimasini olsak, unda biz «so'zlashuv taqdimoti» ni olamiz. Xo'sh, tok-shou o'zi nima? Ushbu tarjima klassik

monolog bilan emas, balki bu janr dialog bilan ajralib turishini ko'rsatadi. Shunday qilib, bunday taqdimot uchun uchta komponent mavjudligi bilan ajralib turadi. Bu mezbon, jamiyatda ozgina vaznga ega bo'lgan yoki shou mavzusiga ixtisoslashgan mutaxassislar va albatta studiyadagi tomoshabinlar. Odatda, tok-shoular inson hayotining biron bir muhim mavzusiga tegishlidir. Shou ijodkorlari insonning fikrlari va his-tuyg'ularini manipulyatsiya qilishning turli usullari va usullaridan foydalanib, tomoshabinlar e'tiborini tortmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://beruniyalimov.uz/archives/900>
2. Do'stmuhammad X. «Jurnalist kasbining zuvalasi faollik xamiridan qorilgan» // «Mulkdor» gazetasi. 2002 yil, 28 iyuni, 26 (400)-son.
3. Do'stmuhammad X. «G'avvoslarga zoriqqan ummon» // «Milliy tiklanish» gazetasi. 1995 yil, 19 sentyabri, 15-son.
4. Do'stmuhammad X. «O'zbekiston Mustaqil bo'la oladimi?» // «Yoshlik» jurnali 1990 yil, 9-son.
5. Meliboev A. «Gazeta tili qanday bo'lishi kerak?». Qirq beshinchi bekat. Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti. Toshkent - 2008. 128 b